

UDC 657.6

JEL classification: M41; M42.

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.086>

Олександр ШЕРСТЮК,

доктор економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, 03127, Україна,
e-mail: osherstiuk@gmail.com,
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9866-511X>

Наталія ЖУК,

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, 03127, Україна,
e-mail: zhuklai11@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9882-4718>

Олена ВОЛОШИНА,

науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, 03127, Україна,
e-mail: accounting@faaf.org.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8793-2369>

**ПЕРЕВІРКА ТВЕРДЖЕНЬ УПРАВЛІНСЬКОГО
ПЕРСОНАЛУ В АУДИТІ НАДЗВИЧАЙНИХ ПОДІЙ**

Шерстюк О., Жук Н., Волошина О. Перевірка тверджень управлінського персоналу в аудиті надзвичайних подій. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 2. С. 86–98. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.086>

Sherstiuk, O., Zhuk, N., Voloshyna, O. (2022). Pervirka tverdzenh upravlinskoho personalu v audyti nadzvychainykh podii [Verification of management staff's statements in the extraordinary event audit]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 2, 86–98. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.086>

Анотація

Вступ. Фінансово-господарська діяльність підприємств залежить від внутрішніх та зовнішніх чинників. Їх вплив має переважно регулярний характер. Водночас виникають обставини, зміст яких має непередбачуваний характер, а їх

© Олександр Шерстюк, Наталія Жук, Олена Волошина, 2022.

вплив на діяльність суб'єктів господарської діяльності та на інформацію фінансової звітності суттєвий. Зазначені обставини призводять до виникнення надзвичайних подій, зміст, характер та вплив яких мають бути враховані під час прийняття рішень зацікавленими особами. Цим обумовлюється необхідність незалежного оцінювання надзвичайних обставин та їх наслідків під час аудиту.

Мета дослідження – розробка пропозицій щодо процедурного забезпечення методики аудиту відповідних показників фінансової звітності.

Методи дослідження. Теоретичним базисом проведеного дослідження є наукові праці вчених та практикуючих фахівців з питань ідентифікації, обліку та аудиту надзвичайних обставин. Методологічною основою визначено загальнонаукові методичні прийоми (абстрагування, групування, систематизація, аналіз, синтез), використані для удосконалення методичних підходів аудиту надзвичайних обставин.

Результати. Методика аудиту надзвичайних обставин ґрунтується на ідентифікації та оцінюванні тверджень, які використовує управлінський персонал суб'єкта господарювання для їх відображення у фінансовій звітності. Зазначені твердження мають стосуватися змісту подій, їх впливу на діяльність підприємства та на зміни, що відбуваються в активах та джерелах їх формування. Зазначені твердження можуть бути досліджені на основі отримання аудиторських доказів за допомогою таких процедур, як інспектування, спостереження, зовнішнє підтвердження, повторне обчислення, повторне виконання, аналітичні процедури та запит.

Перспективи. Предметом подальших досліджень можуть бути визначені методичні підходи до оптимізації вибору аудиторських процедур на основі співвідношення доцільності застосування та величини пов'язаних з ними витрат.

Ключові слова: надзвичайні обставини, фінансова звітність, аудит, твердження управлінського персоналу, аудиторські процедури, аудиторські докази

Формули: 0, рис.: 0, табл.: 1, бібл.: 19.

Oleksandr SHERSTIUK,

D.Sc. (Economics), Associate Professor,
Leading researcher of the Accounting and Taxation Department,
National Research Center "Institute of Agrarian Economics",
10, Heroes of Defense street, Kyiv, 03127, Ukraine,
e-mail: osherstiuk@gmail.com,
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-9866-511X>

Nataliia ZHUK,

PhD in Economics, Senior Research Fellow,
Leading researcher
of the Accounting and Taxation Department
National Research Center "Institute of Agrarian Economics",
10, Heroes of Defense street, Kyiv, 03127, Ukraine,
e-mail: zhuklai11@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9882-4718>

Olena VOLOSHYNA,

researcher of the Accounting and Taxation Department
National Research Center "Institute of Agrarian Economics",
10, Heroes of Defense street, Kyiv, 03127, Ukraine,

e-mail: accounting@faaf.org.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8793-2369>

VERIFICATION OF MANAGEMENT STAFF'S STATEMENTS IN THE EXTRAORDINARY EVENT AUDIT

Abstract

Introduction. *Financial and economic activities of enterprises depend on a number of internal and external factors. Their influence is mostly regular. At the same time, there are circumstances, the content of which is unpredictable, and their impact on the activities of economic entities and on the information of financial statements is significant. These circumstances lead to extraordinary events, the content, nature and impact of which must be taken into account in decision-making by stakeholders. This necessitates an independent assessment of extraordinary circumstances and their consequences during the audit.*

The purpose of the study is to develop proposals for the procedural support of the methodology for the relevant indicators of financial statements auditing.

Methods. *The theoretical basis of the study is the research of scientists and practitioners on the identification, accounting and audit of extraordinary events. The methodological basis is determined by general scientific methods (abstraction, grouping, systematization, analysis, synthesis), used to improve the methodological approaches to the audit of extraordinary events.*

Results. *The methodology for auditing extraordinary circumstances is based on the identification and evaluation of statements used by the management of the entity to reflect them in the financial statements. At the same time, these statements should relate to the content of events, their impact on the activities of the enterprise and the changes that occur in assets and sources of their formation. These statements can be investigated on the basis of audit evidence through procedures such as inspection, monitoring, external confirmation, recalculation, re-execution, analytical procedures and request.*

Discussion. *The subject of further research may be methodological approaches to optimize the choice of audit procedures based on the ratio of feasibility and the amount of associated costs.*

Keywords: *extraordinary events, financial statements, audit, statements of management, audit procedures, audit evidence.*

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 1, bibl.: 19.

JEL classification: M41; M42.

Постановка проблеми. Фінансово-економічна діяльність підприємств зазнає постійного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників. Такий вплив характеризується певним набором обставин, які супроводжують та визначають зміст господарських операцій. Тут окремі господарські операції відбуваються з певною регулярністю,

оскільки є основою операційної, фінансової та інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання, результатом якої є досягнення основних цілей у формі отримання прибутку. Основні характеристики таких результатів – їх очікуваність, ритмічність формування, наявність певним чином формалізованих підходів щодо визнання та розкриття в системі бухгалтерського обліку та у формах фінансової звітності.

Водночас інколи виникають обставини, які призводять до подій, зміст яких не характерний для діяльності підприємства. Такі обставини є разовими, нестандартними, що обумовлює виникнення та формалізацію операцій і подій, вплив яких на зміст і результати діяльності може бути визначений як надзвичайний.

У чинних редакціях нормативно-правових документах термін «надзвичайні події» не визначається. Натомість, у більшості концептуальних основах фінансової звітності та бухгалтерського обліку передбачається обов'язкове розкриття змісту надзвичайних подій для інформування користувачів фінансової звітності. З огляду на це набуває актуальності достовірне відображення надзвичайних подій та їх наслідків на основі застосовної на підприємстві концептуальної основи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Одним з джерел забезпечення такої достовірності є проведення незалежного оцінювання надзвичайних подій та їх наслідків, а також відображення у звітних формах під час аудиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти удосконалення методики аудиту в контексті оцінювання змісту надзвичайних подій та їх впливу на фінансово-господарську діяльність та інформацію фінансової звітності відображені в наукових публікаціях українських та зарубіжних вчених та практикуючих фахівців.

Так, аспекти облікової та звітної ідентифікації надзвичайних подій досліджували Д. А. Аппельбаум (D. A. Appelbaum), А. Коган (A. Kogan), М. А. Васарелі (M. A. Vasarhelyi) [1], О. С. Горай [2], З.-М. В. Задорожний [3], О. Л. Міклуха [4], А. А. Остін (A. A. Austin), Т. Д. Карпентер (T. D. Carpenter), М. Г. Хріст (M. H. Christ), Ц. С. Нільсон (C. S. Nielson) [5], К. Ю. Поляк [6], О. Б. Сілівончик, М. І. Скрипник [7], С. Дж. Чае (S. J. Chae), М. Накано (M. Nakano), Р. Фуджитані (R. Fujitani) [8], О. І. Чижишин [9] та ін.

Проблеми методичного забезпечення аудиту відображення надзвичайних подій та їх наслідків у фінансовій звітності характеризують у своїх публікаціях О. В. Кожушко, Ю. О. Лядова [10], Д. С. Міхляєва, В. С. Белозерцева [11], П. Нагірікандалаге (P. Nagirikandalage), А. Бінзарді (A. Binsardi), К. Кулі (K. Kooli) [12], Ф. Де Сантіс (F. De Santis), Г. Д'Онза (G. D'Onza) [13], І. І. Никифорак, М. М. Танасієва [14], Т. О. Петухова, А. Є. Шамрай [15], Н. Й. Радіонова, М. В. Войтенко [16], А. Хабіб (A. Habib), М. Б. У. Буян (M. B. U. Bhuiyan), Дж. И. Г. У (J. Y. H. Wu) [17], С. В. Шульга [18], інші автори.

Водночас, на нашу думку, потребують уточнення аспекти вибору та застосування процедур аудиту надзвичайних подій.

Таким чином, метою статті визначається розробка пропозицій щодо процедурного забезпечення методики аудиту відповідних показників фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У контексті виконання завдань аудиту фінансової звітності, зокрема – відображення у ній змісту та наслідків впливу надзвичайних подій, чинною редакцією Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, оглядів, інших завдань з надання впевненості

та супутніх послуг [19], відповідні показники пропонується розглядати як сукупність тверджень управлінського персоналу (табл. 1).

Таблиця 1

Твердження управлінського персоналу щодо інформації щодо елементів фінансової звітності

Твердження	Зміст
Твердження щодо класів операцій та подій, а також пов'язаних розкриттів протягом періоду аудиту	
настання	операції та події, які були зареєстровані або розкриті, дійсно відбулися і стосуються суб'єкта господарювання;
точність	суми та інші дані, пов'язані із зареєстрованими операціями і подіями, були записані правильно, а пов'язані розкриття були відповідно виміряні й викладені;
закриття періоду	операції та події були зареєстровані у правильному обліковому періоді;
класифікація	операції та події були зареєстровані на належних рахунках;
подання	операції та події відповідно узагальнені або деталізовані й чітко викладені, а пов'язані розкриття є релевантними та зрозумілими в контексті вимог застосовної концептуальної основи фінансового звітування
Твердження щодо залишків рахунків та відповідних розкриттів на кінець періоду	
існування	активи, зобов'язання та власний капітал наявні
права та зобов'язання	суб'єкт господарювання має або контролює права на активи, а зобов'язання є зобов'язаннями суб'єкта господарювання
повнота	всі активи, зобов'язання та власний капітал, які мають реєструватися, були зареєстровані, а всі пов'язані розкриття, які необхідно було включити у фінансову звітність, було внесено;
точність, оцінка та розподіл	активи, зобов'язання та власний капітал включені до фінансової звітності у відповідних сумах, усі пов'язані з цим коригування щодо оцінки або розподілу належно зареєстровані, а пов'язані розкриття було відповідно виміряні та викладені;
класифікація	активи, зобов'язання та участь у капіталі було відображено на відповідних рахунках;
подання	активи, зобов'язання та участь у капіталі відповідно узагальнені або деталізовані та чітко викладені, а пов'язані розкриття є релевантними і зрозумілими в контексті вимог застосовної концептуальної основи фінансового звітування

Джерело: узагальнено на основі [19].

Факт настання подій, які мають ознаки надзвичайних, визнається на підставі таких аспектів:

1) їх відмінність від типових подій та операцій, характерних для діяльності економічного суб'єкта. Потрібно врахувати не лише відсутність або нестандартний характер таких подій у минулому в контексті функціонування окремого суб'єкта, а й для певного виду діяльності загалом. Це пояснюється тим, що надзвичайні події мають переважно дискретний (разовий) характер і не можуть вважатися очікуваними системою управління;

2) нерегулярність та неритмічність їх виникнення, що унеможлиблює їх повторюваність у кожному звітному періоді. Причиною цього, на наше переконання, може бути, з одного боку, відсутність зовнішніх та внутрішніх чинників постійного характеру, з іншого – напрацьований за попереднім досвідом економічного суб'єкта алгоритм попередження їх негативного впливу, адекватного реагування на нього та усунення небажаних наслідків.

З огляду на це, у процесі аудиту надзвичайних подій необхідно переконатися в обґрунтованості тверджень управлінського персоналу щодо ідентифікації зазначених аспектів та доцільності їх розкриття у фінансовій звітності підприємства.

Водночас існування надзвичайних подій може призвести до формалізації господарських операцій, які за їх відсутності не відбулися б. Відповідно, виникає потреба у визначенні під час аудиту підстав для ідентифікації таких операцій та їх наслідків з метою відображення у фінансовій звітності.

З ідентифікацією господарських операцій, що відбулися під впливом надзвичайних обставин, безпосередньо пов'язане визнання активів та зобов'язань, які виникли за їх результатами. Це обумовлене, зокрема, характером впливу, що призводить до виникнення нових активів у результаті фізичної та функціональної трансформації наявних, виникнення нових джерел їх утворення, виникнення обставин для визнання нових активів, а також – зворотних процесів, внаслідок яких зникають або трансформуються обставини визнання.

Варто зазначити, що надзвичайні події можуть призвести до припинення юридичних прав економічного суб'єкта на активи, що раніше були визнані у фінансовій звітності. Водночас у разі фізичної дефрагментації одного активу підприємство може отримати право власності на складові, на які попередній актив був розділений внаслідок впливу надзвичайних обставин.

Це також стосується обов'язків економічного суб'єкта щодо виконання визнаних ним у фінансовій звітності зобов'язань. Надзвичайні обставини можуть призвести як до необхідності виконання нових зобов'язань, так і до можливості припинення вже відомих.

Необхідність перевірки точності оцінювання та вимірювання надзвичайних обставин та операцій, які відбулися внаслідок їх впливу, обумовлена потребою в дотриманні вимог застосовної концептуальної основи фінансового звітування, які передбачають можливість достовірного оцінювання будь-яких елементів інформації для цілей їх відображення. Варто зазначити, що предметом оцінювання можуть бути не лише вартісні й кількісні характеристики надзвичайних подій, а й параметри їх впливу на рішення користувачів відповідних даних з точки зору суттєвості впливу.

Вплив надзвичайних обставин також відбувається щодо вартості активів та джерел їх формування станом на звітну дату. Такий вплив пояснюється можливими втратами корисності, потребою здійснення додаткових операцій, а отже, визнання додаткових витрат, наприклад – з метою усунення фізичного пошкодження активу чи наслідків його руйнування.

У контексті необхідності подання у фінансовій звітності інформації, що використовується під час формування, обґрунтування та реалізації рішень користувачів, важливого значення набувають аспекти, пов'язані з відображенням

надзвичайних подій та результатів їх впливу у тому періоді, коли вони фактично відбулися, та в періодах, в яких були визнані їх наслідки. Оскільки самі події мають дискретний характер, то й визначення звітного періоду, в якому вони відбулися, буде передбачати конкретну дату.

Натомість, наслідки надзвичайних подій можуть визнаватися протягом тривалого проміжку часу після дати їх виникнення. Тому відповідні доходи і витрати можуть визнаватися в подальших періодах на основі вимог застосовної концептуальної основи. Це передбачає дотримання правил розподілу доходів і витрат відповідно до порядку їх врахування у фінансовому результаті або на основі одночасного визнання, або за правилами капіталізації, що відображається у відповідних твердженнях управлінського персоналу.

Повнота відображення операцій, що відбулися внаслідок надзвичайних подій, та їх результатів, на нашу думку, передбачає два аспекти. Насамперед це стосується самого факту надзвичайних подій. Інформація про зміст таких подій, їх тривалість та вплив на фінансово-господарську діяльність і на фінансову звітність відображається у фінансовій звітності для задоволення потреб користувачів. Водночас зацікавленим особам необхідні також дані щодо наслідків впливу таких подій на результати діяльності. Тому твердження «повнота» охоплює не лише вартісний та кількісний, а й описовий характер.

Класифікація та подання інформації щодо подій надзвичайного характеру та їх впливу як на діяльність економічних суб'єктів, так і на інформацію фінансової звітності передбачає розкриття змісту відповідних вимог застосовної концептуальної основи. Як правило, опис зазначених аспектів передбачає визначення прийнятих суб'єктом господарювання методичних підходів щодо тлумачення відповідальними особами параметрів, на основі яких відбувається визнання, вимірювання та облікове розуміння даних. Відповідні дані повинні мати загальнозрозумілі характеристики, доступні за змістом та способом викладання всім користувачам фінансової звітності.

Наведені твердження управлінського персоналу в цілях аудиту мають бути досліджені шляхом застосування аудиторських процедур. До таких процедур належать інспектування, спостереження, зовнішнє підтвердження, повторне обчислення, повторне виконання, аналітичні процедури та запит.

«Інспектування передбачає вивчення записів або документів, зокрема поданих в електронній, паперовій або іншій формі, або огляд активу» [19]. У контексті проведення аудиту надзвичайних подій зазначена процедура має, на наше переконання, провідне значення. Це пояснюється тим, що сам факт настання будь-якої надзвичайної події має бути підтверджений наявністю відповідних обставин. Оскільки такі обставини мають разовий характер, то їх фіксація в документальній формі є беззаперечною основою для визнання надзвичайних подій у цілях їх відображення в системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності. Саме тому, інспектування документів може бути застосоване для перевірки твердження управлінського персоналу щодо настання подій надзвичайного характеру.

Водночас факт надзвичайних подій завжди призводить до змін у фінансово-господарській діяльності та її результатах. Тому, аудиторські докази щодо факту їх настання, отримані за допомогою процедури інспектування документів, можуть бути

використані також для перевірки тверджень щодо наявності активів, зобов'язань та елементів власного капіталу, які зазнають відповідного впливу.

За результатами інспектування активів можуть бути підтверджені чи спростовані твердження щодо наявності активів та зобов'язань, які виникли під впливом надзвичайних подій, та прав і обов'язків, пов'язаних з ними. Крім цього, інспектування документів та активів дає змогу перевірити твердження щодо дотримання вимог до класифікації та подання інформації як про самі надзвичайні події, так і про зміни, що відбулися у джерелах їх формування.

«Спостереження є наглядом за процесом або процедурою, які виконують інші особи, наприклад спостереження аудитора за процесом інвентаризації, що здійснює персонал суб'єкта господарювання, або за виконанням заходів контролю» [19]. За допомогою цієї процедури аудитор має можливість встановити факт дотримання відповідальними особами вимог щодо виконання дій, пов'язаних з ідентифікацією надзвичайних обставин та їх відображенням у системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності.

Таке спостереження стосується дотримання попередньо визначених та формалізованих алгоритмів поведінки як окремих працівників підприємства, так і визначених підрозділів у зв'язку з необхідністю попередження надзвичайних подій, їх виявлення та реєстрації, а також – нейтралізації впливу на фінансово-господарську діяльність. У контексті зазначеного, процедура спостереження може стати в нагоді під час перевірки точності відображення у фінансовій звітності наслідків впливу надзвичайних подій, пов'язаних з ними змін в активах, зобов'язаннях та власному капіталі, а також – класифікації та подання відповідних даних.

«Зовнішнє підтвердження є аудиторськими доказами, які аудитор отримав у вигляді прямої письмової відповіді від третьої сторони (підтверджуюча сторона) у паперовій, електронній або іншій формі» [19]. На основі зовнішнього підтвердження аудитор може отримати інформацію наявності змін в активах та джерелах їх формування. Це також стосується прав та обов'язків, пов'язаних з ними, точністю оцінювання та закриття періоду. Тут докази, отримані на основі зовнішніх підтверджень щодо відповідних тверджень управлінського персоналу, на нашу думку, матимуть безпосередній вплив і на оцінку правильності класифікації та подання зазначених даних в інтересах користувачів фінансової звітності.

Важливим аспектом аудиту надзвичайних подій є визначення правильності оцінювання надзвичайних подій та їх наслідків за вартісними та кількісними характеристиками. Це стосується безпосередньо обставин, які призвели до виникнення надзвичайних подій, та фінансово-господарських операцій, що відбулися під їх впливом. Для вирішення відповідних завдань аудиту найбільш прийнятним є застосування повторного обчислення, яке є перевіркою математичної правильності документів чи записів [19]. Зазначена процедура може також застосовуватися до тверджень щодо оцінювання активів, зобов'язань та елементів власного капіталу, а також змін, які в них відбулися протягом звітного періоду внаслідок впливу надзвичайних обставин. Крім цього, перевірка точності арифметичних розрахунків може забезпечити можливість аудитору оцінити правильність дотримання алгоритмів розрахунків показників у контексті перевірки подання інформації у фінансовій звітності.

Зазначені обставини можуть також бути перевірені за допомогою процедури повторного виконання. Воно становить незалежне виконання аудитором процедур або заходів контролю, які вже виконувались як частина заходів внутрішнього контролю суб'єкта господарювання [19]. З огляду на це, саме на основі повторного виконання аудитор може оцінити не лише адекватність показників фінансової звітності щодо надзвичайних подій, а й визначити готовність системи управління суб'єкта господарювання до реагування на їх наслідки.

Особливу роль для вирішення завдань аудиту надзвичайних подій відіграють аналітичні процедури, які полягають в оцінюванні фінансової інформації через аналіз правдоподібних взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими даними. Аналітичні процедури також включають усі необхідні дослідження ідентифікованих коливань чи взаємозв'язків, що суперечать іншій доречній інформації або значно відрізняються від очікуваних показників [19].

За допомогою аналітичних процедур аудитор має можливість отримати докази щодо змісту та характеристик операцій, які стали наслідком виникнення надзвичайних подій. Тут відповідні докази можуть бути застосовані для перевірки таких тверджень, як настання подій, існування активів, зобов'язань та елементів власного капіталу, класифікація та подання даних щодо них та здійснених операцій.

Ще один вид аудиторських процедур, що може бути використаний під час дослідження надзвичайних подій та їх результатів, – запит. Він є пошуком фінансової та нефінансової інформації від обізнаних осіб як у самого суб'єкта господарювання, так і за його межами [19]. У контексті аудиту його можна використовувати для підтвердження чи спростування аудиторських доказів, отриманих на основі застосування інших аудиторських процедур.

Варто зазначити, що запит як аудиторська процедура передбачає отримання відповіді від обізнаних осіб. Тут в основі такої відповіді матиме місце не лише однозначна характеристика параметра відповідної інформації, а й її суб'єктивне тлумачення з боку адресата запиту. З огляду на це, необхідно враховувати можливі протиріччя між ставленням особи та змістовною характеристикою надзвичайних обставин та їх наслідків у таких аспектах, як існування, повнота, класифікація та подання.

Висновки. Таким чином, методика аудиту надзвичайних подій передбачає дослідження аспектів, пов'язаних з ідентифікацією, вимірюванням та розкриттям даних щодо змісту таких подій, а також їх наслідків, які проявляються у формі господарських операцій та у змінах, що відбуваються в активах, зобов'язаннях та власному капіталі. Відповідні завдання аудиту вирішуються шляхом застосування аудиторських процедур для отримання аудиторських доказів щодо тверджень управлінського персоналу підприємств.

Варто зазначити, що сукупність застосовуваних аудиторських процедур дає можливість встановити адекватність припущень, на основі яких відображається інформація в системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності. Обсяг, зміст та послідовність виконання аудиторських процедур залежатиме не лише від досліджуваних тверджень управлінського персоналу підприємства, а й від наявних у аудитора ресурсів. Тому предметом подальших досліджень можуть бути

визначені аспекти вибору процедур аудиту надзвичайних обставин для встановлення адекватного балансу між їх кількістю та витратами на виконання.

Література

1. Appelbaum, D. A., Kogan, A., Vasarhelyi, M. A. (2017). Big data and analytics in the modern audit engagement: Research needs. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 36 (4), 1–27. DOI: <https://doi.org/10.2308/ajpt-51684>
2. Горай О. С. Бухгалтерський облік зобов'язань та активів, що втрачено або пошкоджено в результатів бойових дій та окупації державних територій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 69–77.
3. Задорожний З.-М. В. Внутрішньогосподарський облік в будівництві: методологія та організація : автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Тернопіль, 2007. 40 с.
4. Міклуха О. Л. Облік та аудит надзвичайних доходів і витрат підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Київ, 2006. 32 с.
5. Austin, A. A., Carpenter, T. D., Christ, M. H., Nielson, C. S. (2021). The data analytics journey: Interactions among auditors, managers, regulation, and technology. *Contemporary Accounting Research*, 38 (3), 1888–1924. DOI: <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12680>
6. Поляк К. Ю. Бухгалтерський облік та економічний аналіз наслідків надзвичайних ситуацій : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Житомир, 2017. 23 с.
7. Сілівончик О. Б., Скрипник М. І. Організація обліку та методика аудиту грошових коштів на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. № 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-42>
8. Chae, S. J., Nakano, M., Fujitani, R. (2020). Financial reporting opacity, audit quality, and crash risk: Evidence from Japan. *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 7 (1), 9–17. DOI: <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no1.9>
9. Чижишин О. І. Проблеми визнання та обліку надзвичайних доходів та витрат. *Сталий розвиток економіки*. 2011. № 2 (5). С. 206–209.
10. Кожушко О. В., Лядова Ю. О. Вдосконалення методики проведення аудиту нематеріальних активів. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.12.71](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.12.71)
11. Міхляєва Д. С., Белозерцев В. С. Методика проведення аудиту основних засобів на автотранспортних підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6. Т. 2. С. 28–34. DOI: [10.31891/2307-5740-2021-300-6/2-5](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-300-6/2-5)
12. Nagirikandalage, P., Binsardi, A., Kooli, K. (2022). Audit sampling strategies and frauds: an evidence from Africa. *Managerial Auditing Journal*, 37, 1, 170–192. DOI: <https://doi.org/10.1108/MAJ-06-2020-2695>
13. De Santis, F., D'Onza, G. (2021). Big data and data analytics in auditing: In search of legitimacy. *Meditari Accountancy Research*, 29 (5), 1088–1112. DOI: <https://doi.org/10.1108/MEDAR-03-2020-0838>

14. Никифорак І. І., Танасієва М. М. Удосконалення методики аудиту прибутку. *Економічний простір*. 2021. № 171. С. 93–98. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/171-16>
15. Петухова Т. О., Шамрай А. Є. Теоретичні основи розвитку внутрішнього аудиту підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 196–204. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v%vi%i.133632>
16. Радіонова Н. Й., Войтенко М. В. Методичні засади проведення аудиту основних засобів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2021. № 15 (115). С. 37–41.
17. Habib, A., Bhuiyan, M.B.U., Wu, J.Y.H. (2021). Audit committee ownership and the cost of equity capital. *Managerial Auditing Journal*, 36, 5, 665–698. DOI: <https://doi.org/10.1108/MAJ-05-2020-2671>
18. Шульга С. В. Аудиторська діяльність в Україні в умовах євроінтеграції: теорія, методологія, організація : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Київ, 2020. 40 с.
19. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. 2020. Edition. URL: <https://www.iaasb.org/publications/2020-handbook-international-quality-control-auditing-review-other-assurance-and-related-services>

References

1. Appelbaum, D. A., Kogan, A., Vasarhelyi, M. A. (2017). Big data and analytics in the modern audit engagement: Research needs. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 36 (4), 1-27. DOI: <https://doi.org/10.2308/ajpt-51684> [in English].
2. Gorai, O. S. (2018). Bukhhalter'skyi oblik zoboviazan ta aktyviv, shcho vtracheno abo poshkodzhen v rezultativ boiovykh dii ta okupatsii derzhavnykh terytorii [Accounting account of liabilities and assets lossed or damagined in result of board action and building of public territories]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 2, 69-77 [in Ukrainian].
3. Zadorozhnyi, Z.-M. V. (2007). Vnutrishnohospodarskyi oblik v budivnytstvi: metodolohiia ta orhanizatsiia [Internal Managerial Accounting in Construction: methodology and Organization] (Doctoral thesis abstract: 08.00.09 – accounting, analysis and audit (by type of economic activity). Ternopil: Ternopil'skyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet [in Ukrainian].
4. Miklukha, O. L. (2006). Oblik ta audyt nadzvychainykh dokhodiv i vytrat pidpriemstva [The account and the audit of extraordinary income and expenses] (PhD thesis abstract: 08.06.04 – accounting, analysis and audit). Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
5. Austin, A. A., Carpenter, T. D., Christ, M. H., Nielson, C. S. (2021). The data analytics journey: Interactions among auditors, managers, regulation, and technology. *Contemporary Accounting Research*, 38 (3), 1888-1924. DOI: <https://doi.org/10.1111/1911-3846.12680> [in English].

-
6. Polyak, K. Y. (2017). Bukhhalterskyi oblik ta ekonomichniy analiz naslidkiv nadzvychainykh sytuatsii [Accounting and economic analysis of consequences of emergency situations] (PhD thesis abstract: 08.00.09 – accounting, analysis and audit (by type of economic activity)). Zhytomyr: Zhytomyr State Technological University of Ministry of Education and Science of Ukraine [in Ukrainian].
 7. Silivonchuk, O. B., Skrypnyk, M. I. (2021). Orhanizatsiia obliku ta metodyka audytu hroshovykh koshtiv na pidpriemstvi [Organization of accounting and audit methodology of cash flow at the enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-42> [in Ukrainian]
 8. Chae, S. J., Nakano, M., Fujitani, R. (2020). Financial reporting opacity, audit quality, and crash risk: Evidence from Japan. *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 7 (1), 9-17. DOI: <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no1.9> [in English].
 9. Chyzyshyn, O. I. (2011). Problemy vyznannia ta obliku nadzvychainykh dokhodiv ta vytrat [Problems of recognition and accounting for extraordinary income and expenses]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable development of economy*, 2 (5), 206-209 [in Ukrainian].
 10. Kozhushko, O. V., Liadova, Y. O. (2021). Vdoskonalennia metodyky provedennia audytu nematerialnykh aktyviv [Improving the methodology for auditing intangible assets]. *Efektivna ekonomika – Efektivna ekonomika*, 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.12.71> [in Ukrainian]
 11. Mikhliaieva, D. S., Bielozersev, V. S. (2021). Metodyka provedennia audytu osnovnykh zasobiv na avtotransportnykh pidpriemstvakh [Method of audit of fixed assets at motor vehicle enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Khmelnytsky National University*, 6, 2, 28-34. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-300-6/2-5> [in Ukrainian]
 12. Nagirikandalage, P., Binsardi, A., Kooli, K. (2022). Audit sampling strategies and frauds: an evidence from Africa. *Managerial Auditing Journal*, 37, 1, 170-192. DOI: <https://doi.org/10.1108/MAJ-06-2020-2695> [in English].
 13. De Santis, F., D'Onza, G. (2021). Big data and data analytics in auditing: In search of legitimacy. *Meditari Accountancy Research*, 29 (5), 1088-1112. DOI: <https://doi.org/10.1108/MEDAR-03-2020-0838> [in English].
 14. Nykyforak, I. I., Tanasiieva, M. M. (2021). Udoskonalennia metodyky audytu prybutku [Improvement of methodology of audit of income]. *Ekonomichniy prostir – Economic scope*, 171, 93-98. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/171-16> [in Ukrainian].
 15. Pyetukhova, T. O., Shamray, A. Y. (2018). Teoretychni osnovy rozvytku vnutrishnoho audytu pidpriemstv [Theoretical foundations of the development of internal audit enterprises]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – The bulletin of transport and industry economics*, 62, 196-204. DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v%vi%i.133632> [in Ukrainian].
 16. Radionova, N. Y., Voitenko, M. V. (2021). Metodychni zasady provedennia audytu osnovnykh zasobiv [Methodological basis for conducting fixed assets audit].

- Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka" – International scientific journal "Internauka"*, 15 (115), 37-41 [in Ukrainian].
17. Habib, A., Bhuiyan, M.B.U., Wu, J.Y.H. (2021). Audit committee ownership and the cost of equity capital. *Managerial Auditing Journal*, 36, 5, 665-698. DOI: <https://doi.org/10.1108/MAJ-05-2020-2671> [in English].
 18. Shulha, S. V. (2020). Audytorska diialnist v Ukraini v umovakh yevrointehratsii: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia [Audit activity in Ukraine in the conditions of European integration: theory, methodology, organization] (Doctoral thesis abstract). Kyiv: National Academy of Statistics, Accounting and Auditing [in Ukrainian].
 19. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. 2020 Edition. Retrieved from: <https://www.iaasb.org/publications/2020-handbook-international-quality-control-auditing-review-other-assurance-and-related-services> [in English].

Статтю отримано 25 квітня 2022 р.

Article received April 25, 2022.